

הרב יואל קטן

שימוש בכדורי ויאגרה בשבת

ראשי פרקים:

- הקדמה
- הויאגרה
- איסור נטילת תרופות בשבת בימינו
- סברות להקל
 - א. תרופה שאינה מרפאת אינה תרופה
 - ב. מותר ליטול תרופה לצורך מצוה
 - ג. חוסר אפשרות לשמש דומה ליסכנת אבר' או לפחות לחולי
 - ד. הוריית שימוש נמשך בתרופה מגדירה מצב כחולי
- מסקנה

הקדמה

בעיות בתיפקוד המיני של הגבר הם מסוג הבעיות שהצינעה יפה להן. גברים רבים הסובלים מבעיות בתחום זה אינם פונים כלל לקבלת עזרה רפואית בגלל הרגשת בושה מעצם קיום הבעיה אצלם, וכן משום שאינם יודעים שבחלק גדול מן המקרים הבעיה ניתנת לטיפול. אלו שפונים לרופא מומחה לענין זה מסתירים זאת לפעמים מנשותיהם, ואף מרבניהם. לכן נראה לענ"ד שראוי לברר בכתב שאלה הלכתית זו, שנהייתה אקטואלית בימים אלו.

הויאגרה

לאחרונה יצאה לשוק, ופורסמה בהבלטה גדולה באמצעי התקשורת, גלולת הויאגרה (Viagra)*. השימוש בה בטוח כמעט לחלוטין¹, והיא נפוצה יותר ויותר כטיפול פשוט וקל בבעיות בתיפקוד הגבר בשעת תשמיש; במקרים רבים היא מחליפה טיפולים הרבה יותר מסובכים שהיו מקובלים עד עתה. גברים רבים הסובלים מסוכרת, ממחלת לב חסימתית, מיתר לחץ דם, ואף מדיכאון, באופן הפוגע בתיפקודם בשעת תשמיש, וכן גברים מבוגרים שרמת תיפקודם ירדה עם השנים², השימוש בגלולת הויאגרה עשוי לפתור את בעייתם ברוב גדול של המקרים. לשימוש בגלולת עלולות להיות תופעות לוואי קלות וקצרות-מועד, ככאב ראש, סומק בפנים, גלי חום, שילשולים קלים וצרבת. יש לציין שתרופה זו אינה נמצאת בסל הבריאות, ומחירה לא זול – כמה עשרות שקלים לכדור.

* Sildenafil citrate.

1. להוציא קבוצות סיכון שונות, כמו מי שנוטל תרופות אחרות המכילות ניטריטים, או חולים עם בעיות קשות במערכת הלב וכלי הדם, לחץ דם נמוך, לאחר אוטם בשריר הלב, לאחר אירוע מוחי, ועוד. ואכמ"ל.
2. אחוז ניכר מבני החמישים ומעלה.

גלולה זו אינה 'תרופה'; היא אינה מרפאה דבר בגוף הגבר שנוטל אותה, אלא פועלת בעקיפין על כלי הדם של האבר, כשהיא תומכת במנגנון הטבעי של הקישוי ומחזקת אותו. גלולת הויאגרה גורמת לאפשרות להגיע, לאחר כשעה מנטילתה ולמשך כמה שעות, לקישוי בעקבות גירוי מתאים, ובעקבותיו לקיום תשמיש רגיל, גם במקרים רבים שללא השימוש בגלולה זו התשמיש לא היה אפשרי. לגברים רבים אין למעשה אפשרות לקיים את מצוות עונה ללא נטילת הגלולה הזו קודם לקיום המצוה.

הנה, ידוע שחלק מציווי השבת הוא תשמיש המיטה, שמעונג השבת הוא³. מצד שני קיים איסור ליטול תרופות בשבת למי שאינו מוגדר כ'חולה'. ונשאלת אם-כן השאלה: האם מותר למי שזקוק לכך ליטול גלולת ויאגרה בשבת כדי לאפשר לו, או להקל עליו, לקיים את המצוה?

איסור נטילת תרופות בשבת בימינו

בשור"ע ריש סי' שכח נפסק שמי שיש לו מיחוש בעלמא והוא מתחזק והולך ככריא אסור לעשות לו שום רפואה בשבת, גזירה משום שחיקת סמנים. ולמרות שכיום הגזירה הזו אינה מעשית כלל, שהרי מקובל היום ליטול תרופות מוכנות שהן עצמן כבר שחוקות וטחונות – הרי גזירת חז"ל שבטל טעמה לא בטלה⁴. ואין להקל לבעל המיחוש ליטול תרופות משום שהוא מצטער, והרי יש מן המצטערים שצערם מחשיב אותם כחולים ממש – כי הגזירה שלא להשתמש בתרופות נאמרה דווקא למצטערים, וברור אם-כן שאי אפשר לבטל גזירה זו למי שבדיוק עבדו נגזרה; וטעם הגזירה הוא החשש שמא מרוב צערו יגיע הסובל עצמו, או יגיעו העוסקים בדבר בעבורו, לשחיקת סמנים, שיש בה איסור דאורייתא של טוחן⁵. ולכאורה ברור שהצורך בסיוע תרופתי לצורך התשמיש לא הופך את הגבר לחולה, ואין אם כן לכאורה שום היתר לשימוש בתרופה לצורך זה.

3. עי' כתובות ז, א וברמב"ם הל' שבת פרק ל הל' הי"ד. ועי' אג"מ אה"ע ח"א סי' קב.
 4. ראה בשור"ת יחיה דעת לגר"ע יוסף שליט"א ח"ה סי' יב שהאריך בענין זה. ועי' בספר השתנות הטבעיים לר"נ גוטל עמ' ק ובהערות שם, שהביא מ"ש הגר"ח נאה בספר קצות השולחן שאיסור שחיקת סמנים היום אין בקיאים בו, שהרי רק הרוקחים ובתי החרושת שוחקים סמנים לרפואה, ולכן לא שייכת הגזירה היום. והעיר על כך הר"ש מן ההר זצ"ל שגם כאשר רק המומחים יודעים לשחוק סמנים עדיין הגזירה במקומה עומדת וצריך להחמיר בה. וקשה, שהרי התור' בביצה ל, א ד"ה תנן, ובעקבותיו הרמ"א בסי' שלט סע' ג, אישרו את המנהג להקל בגזירה של טיפוח וריקוד מפני שאין אנו בקיאים לעשות כלי שיר, והרי ללא ספק גם בימיהם המומחים לדבר ידעו לתקן כלי שיר! ועיי"ש בספר השתנות הטבעיים הנ"ל שהרב אביגדר נבנצל שליט"א דחה את סברת הרב מן ההר, שלמרות שאמנם קיימים היום עדיין מומחים ששוחקים סמנים – הם הרי לא בהולים, כי החולה אינו לפניהם, והגזירה נגזרה בעיקרה לזה שסובל ממיחוש או לקרובים לו שמא יעברו בשוגג על איסור דאורייתא כדי להקל על המיחוש, ולכן סברת הגר"ח נאה במקומה עומדת. [אך עיין מעשה רב לגר"א, אות צה. -- העורך].
 5. ראה שש"כ פרק לד הע' ז בשם הגרשז"א זצ"ל.

סברות להקל

א. תרופה שאינה מרפאת אינה תרופה

אולם הגרא"י וולדנברג שליט"א⁶ חידש שיש תרופות שאינן בכלל הגזירה: לדעתו תרופה שכל מטרתה אינה לרפא את החולה, אלא רק לשכך את כאביו – אינה בכלל הגזירה שלא לעשות פעולות רפואיות בשבת משום החשש לשחיקת סממנים. על פי אותו עיקרון התיר הגר"מ שטרן זצ"ל בשו"ת באר משה⁷ ליטול בשבת כדורים להפגת השינה, בפרט כאשר נוטלים אותם לצורך לימוד תורה או קיום מצוה אחרת. לפי זה יתכן שגם תרופה שמטרתה לאפשר תשמיש, ולא באה כדי לרפא, אינה בכלל גזירת שחיקת סממנים, והיא מותרת בשימוש בשבת. אולם כתב לי הרב נויבירט שליט"א שהדברים תמוהים, שהרי כלל בדינו דכל שהוא מאכל בריאים מותר לאוכלו בשבת וכל שאינו מאכל בריאים אסור לאוכלו בשבת, ואדם בריא גם אם הוא רעב לא יטול תרופות להשביע את רעבונו; לכן לדעתו אין מקום להקל על-פי סברא זו. ונראה שלדעת שני הגדולים הנ"ל הכלל הזה בא להתיר אכילת מאכל בריאים גם כשהיא לצורך רפואי, ואינו בא לאסור לאכול דבר שאינו מאכל או לעשות פעולה רפואית כלשהי כאשר אין מדובר במיחוש או מחלה אלא בצורך אחר. ועדיין צ"ע.

ב. מותר ליטול תרופה לצורך מצוה

אולם אפילו אם נאמר שיש בגלולת הויאגרה גם צד של ריפוי⁸ – ניתן לצרף כסברא להקל את מה שפסק הגרי"י וייס זצ"ל במנחת יצחק⁹, שמותר למי שיש לו מיחוש בליבו, ולפי פקודת הרופאים צריך לבלוע תרופות קודם ואחר תשמיש כדי שלא יזיק לו התשמיש, לקחת את התרופות גם בשבת. הגרי"י וייס הוכיח את דבריו מתוך שהתירו הפוסקים לבנות מחיצה לצניעות ע"י גויים בשבת לצורך קיום מצוות עונה, משום שזהו שבות דשבות במקום מצוה; וק"ו שיש לדעתו להתיר לצורך קיום מצוות עונה את הגזירה דרבנן על נטילת תרופות משום שחיקת סממנים, על פי דברי הרדב"ז¹⁰ שהוכיח מהרמב"ן ודעימיה שאם מותר לומר לנכרי לעשות מלאכה לצורך חולה כל שכן שיהיה מותר לאותו חולה לשתות סמנין, שהרי גזירת שחיקת סממנים קלה מאיסור אמירה לנוכרי. ולפי זה יהיה מותר לצורך מצוות עונה אף

6. שו"ת ציץ אליעזר ח"ח סי' טו פרק טו, וחי"ד סי' נ אות ה.

7. ח"א סי' לג.

8. לטווח ארוך, בחלק מהמקרים יתכן שהשימוש בויאגרה יועיל לפתרון חלקי של הבעיה, למרות שלא לכך נועד הכדור; ואכמ"ל.

9. ח"א סי' קח.

10. שו"ת הרדב"ז ח"ג סי' תרמ.

ליטול תרופה ממש בשבת¹¹. ואומנם הגריי"י נויבירט שליט"א¹² היקשה עליו שאין להשוות בין היתר אמירה לגוי לעשות מעשה שליהודי אסור לעשותו בשבת, לבין עשיית מעשה אסור ע"י היהודי עצמו. לכן קשה למעשה להתיר לגמרי שימוש בתרופות לצורך קיום מצוות עונה; אך בצירוף הסברא הנ"ל שאין להגדיר את גולת היאגרה כתרופה ממש, מפני שאינה מרפאת כלל – יש לכאורה מקום להקל.

ג. חוסר אפשרות לשמש דומה ל'סכנת אבר' או לפחות לחולי

עוד יש לצרף סברא אחרת; יתכן לומר שבעיה של גבר בשעת התשמיש דומה לאי-תיפקוד של כל אבר אחר בגוף, שכדי לפתור בעיה כזו הקילו לפעמים לנהוג בשבת כמו במקרים של סכנת אבר¹³, ואף לעבור על איסור דרבנן גמור¹⁴. כמובן שניתן להקל על פי סברא זו רק אם נגדיר ש'סכנת אבר' שעליה דיברו הפוסקים בענין שבת כוללת לא רק סכנה לאיבוד האבר, אלא גם מצב של אי תיפקוד אותו אבר. וגם אם לא נקל כל כך, ולא נרצה לסמוך על סברא זו ולהגדיר כל מי שתפקוד אחד מאבריו פגוע כמי שיש סכנה לאחד מאבריו – אולי לא גרע הסובל מאי-תיפקוד בענייני תשמיש מסתם חולה, על-פי הגדרת הגרא"י וולדנברג שליט"א שבכל מקרה שיש 'דבר שחסר לאדם להיותו שלם כיתר בני האדם – נקרא חולה', ובכך התיר לאדם הסובל מגימגום לעשות תרגילי נשימה מיוחדים בשבת¹⁵. וראה בספר נשמת אברהם לפרופ' רא"ס אברהם שליט"א¹⁶ שהתיר אף להזריק בשבת חומרים מרחיבי כל-דם לגופים המחילתיים שבאבר כדי לאפשר תשמיש, כל עוד המדובר רק על איסורים דרבנן, וכותב שהסכים לו הרב נויבירט שליט"א. וכ"כ לי הרב נויבירט שליט"א, שכל שאבר התשמיש לא יכול לפעול את הפעולה שיועדה לו לקיום מצוות פו"ר יש בכך משום 'סכנת אבר', ומותר לטפל בכך בתרופות בשבת כנ"ל¹⁷. וכן פסק הר"ש דייכובסקי שליט"א¹⁸.

11. החשבון הוא פשוט: איסור אמירה לגוי חמור מגזירת שחיקת סמנין, ואם התיירו אמירה לגוי לצורך קיום מצוות עונה יש להתיר גם לעבור על גזירת שחיקת סמנין לצורך זה. ויש מקום לומר שבאופן כללי בריאות הגוף זו מצוה, וכשטעם הגזירה בטל – בוודאי שרצונו של הקב"ה שנשמור על בריאות הגוף ותיפקודו התקין.

12. שש"כ פל"ד הע' פא.

13. ראה שש"כ פל"ג סע' א ס"ק ה בהערה.

14. ראה שו"ע סי' שכח סע' יז ומ"ב ס"ק מט וס"ק נז, וקצות השולחן סי' קלח בכדי השולחן ס"ק יח; וראה בשש"כ שם, ובנשמת אברהם ח"א (מהדו"ק) סי' שכח אות מו.

15. צ"א ח"י"ב סי' מה.

16. ח"ה עמ' כא, על אור"ח סי' שכא סע' ה, ס"ק ג.

17. וכתב הגריי"י נויבירט שמאותו טעם יש להתיר ליטול בשבת גלולות למניעת הריון (למי שהותר לה למנוע הריון).

18. ראה בספר הכינוס הבינלאומי הראשון לרפואה והלכה בעריכת הרב ד"ר מרדכי הלפרין, מכון שלזינגר, ירושלים תשנ"ו, עמ' 144-145. וראה לי שניתן לדמות שאלה זו להלכות

ד. הוריית שימוש נמשך בתרופה מגדירה מצב כחולי

עוד הוסיף הרב ד"ר מרדכי הלפרין שליט"א, שניתן לצרף לקולא בענייננו את סברת הר"ש קלוגר זצ"ל ב'ספר החיים' שלו סי' שכח פ"ו, שמותר בשבת ליטול תרופה שנוטלים אותה במשך כמה ימים כדי שלא יחלה. והרב נויבירט שליט"א הביא ראייה לדבריו מהרמב"ם הל' שבת פכ"ב סוף ה"ז, וכפי שפירש הר"ן (הרא"ה) סוגיא זו, עיי"ש. וכן מובא בספר 'אורחות רבנו הקהילות יעקב'¹⁹, שתרופה שנוטלים אותה במשך כמה ימים מותר ליטול אותה בשבת, משום שעצם העובדה שצריך ליטול אותה במשך כמה ימים מוכיחה שהצורך לקחתה הוא בגדר מחלה ולא רק בגדר מיחוש; ומשום כך התיר החזו"א גם להתחיל לקחת כדור בשבת אם יש לקחתו במשך כמה ימים. ולפי זה לכאורה הוא הדין שאם יש צורך בשימוש קבוע בתרופה בכל עשיית פעולה מסוימת, מוכח שהתרופה הזו ניטלת עבור דבר המוגדר כמחלה ולא כמיחוש בעלמא. כך הוא לפחות מצד הסברא²⁰.

מסקנה

מכל הנ"ל נראה לענ"ד להציע לפני פוסקי הדור שיש להתיר לזקוק לכך ליטול גלולות ויאגרה בשבת לצורך קיום מצוות עונה.

מקור: אסיא עג-עד עמ' 27-31 (2004).

ברית מילה, שבעניינה נפסק שדוחים את המילה כאשר התינוק חולה באחד מאבריו, אך מקיימים אותה מיד כשהוא בריא ואין צורך להמתין שבעה ימים מעת לעת, ולמעשה כתבו הפוסקים שיש להשוות כל מחלה קלה למצב של 'חולה באחד מאבריו', שדוחים בגללה את ברית המילה אך לא ממתניעים ז"י מעל"ע; על פי אותו עיקרון יתכן שניתן להגדיר כל פגיעה באחד מהאברים, גם אם אין סכנה לאותו אבר, כמחלה קלה, שהיא חמורה ממיחוש בעלמא, ודוחה גזירת סמנין.

19. כך א"ס' ריד עמ' קנה-קנו, בשם הגר"נ קרליץ שליט"א, ושהסכים לכך הסטייפלר זצ"ל.
20. ואומנם יש כאן סברות הפוכות, שמצד אחד אינו נחשב כחולה כלל ולא עליו גזרו, ומצד שני נחשב כחולה ממש באחד מאבריו ולא כסובל ממיחוש בעלמא. אך כל מיגוון הסברות האלו מטה לכאורה את הדעת שיש להקל בענין זה, באיסור שעיקרו גזירה מדרבנן שלמעשה בטל טעמה, וכנ"ל.